

יצחק גינזבורג

עולמות

שערים חדשים לקבלה וחסידות

יצחק גינזבורג

עולמות

שערים חדשים לקבלה וחסידות

עיבד וערך: ניר מנוסי

Yitzchak Ginsburgh
Worlds
New Gates to Kabbalah and Chassidut

יצחק גינזבורג
עולמות
שערים חדשים לקבלה וחסידות

עורך תחום היהדות: עמיחי ברהולץ
עיצוב העטיפה: חני בן אהרון
עריכה לשונית: מתת עשת
הפקה והבאה לדפוס: בתיה בודנר
לוחות: ישראליט

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאחסן במאגר מידע, לשרר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני, או אחר - כל חלק שהוא מן החומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

All Rights Reserved © 2012
Miskal - Yedioth Ahronoth Books and Chemed Books | P.O.B. 53494, Tel-Aviv, 61534 Israel
כל הזכויות שמורות © 2012 למשכל - הוצאה לאור מיסודן של ידיעות אחרונות וספרי המד
ת"ד 53494, תל-אביב 61534 | E-mail: info@ybook.co.il

דאנאקוד 362-4650 | מסת"ב 978-965-545-584-7 | נרפס בישראל 2012 Printed in Israel

תוכן

9	הקדמה	עולמות תחתונים, עולמות עליונים
	שער ראשון: מהי פנימיות התורה?	
19	מאמר 1	הספר שבתוך הספר
27	מאמר 2	נבואה 2.0
34	מאמר 3	קווים מקבילים נפגשים באיך-סוף
42	מאמר 4	המהפכה החסידית
53	מאמר 5	ארבעת חידושי החסידות
	שער שני: תורת הנפש החסידית	
63	מאמר 6	אל תכבה את האגו, תנמיך אותו
70	מאמר 7	הדרך אל פנימיות הלב
80	מאמר 8	טיפול בחשמל
	מאמר 9	דאגה בלב איש
89		לקראת שיטה חסידית לייעוץ נפשי
	מאמר 10	לחיות במרחב אלוקי
99		מדיטציה חסידית

שער שלישי: גבריות, נשיות וזוגיות

- מאמר 11 ויקרא את שמם אדם
גבריות ונשיות באור החסידות
109
- מאמר 12 שלהבת י-ה
גבריות ונשיות בסוד המלים "איש" ו"אשה"
116
- מאמר 13 מסיבת הגירושים של רבי שמעון בר יוחאי
124

שער רביעי: קבלה וחסידות כאן ועכשיו

- מאמר 14 סרטים ושריטות, מסכים ומסכות
137
- מאמר 15 סוחט הדמעות הראשון בעולם
פולחן התמוז ותרבות הדיכאון
146
- מאמר 16 מעיינות תהום וארובות שמים
חזון איחוד התורה והמדע
153
- מאמר 17 הולכים אל הלא-נודע
על ניסוי וטעייה במדע ובתורה
160
- מאמר 18 אמנת חובות האדם
חלופה יהודית להכרזת זכויות האדם
166

שער חמישי: מעגל השנה באור הקבלה

- מאמר 19 צעקה, אנחה, בכייה, קריאה
ראש השנה
179
- מאמר 20 התשובה במהופך
עשרת ימי תשובה
188
- מאמר 21 אחדות האחדויות
סוכות
196
- מאמר 22 טל ומטר, ביטול ומטרה
ז' בחשוון
205

	מאמר 23	אמא טבע היהודייה
215		י"א בחשוון – יום האם היהודייה
	מאמר 24	בירור חַכְמַת יוון
226		חנוכה
	מאמר 25	מהתבדלות לתיקון עולם
241		י' בטבת
	מאמר 26	כי האדם עץ השדה
251		ט"ו בשבט
	מאמר 27	פרפראות פורים
258		פורים
	מאמר 28	הבנים האבודים של ההגדה
267		פסח
	מאמר 29	סופרים את הימים
279		ספירת העומר
	מאמר 30	שבעים פנים לעולם
287		שבועות
	מאמר 31	לארח את המארח
297		ט' באב
	מאמר 32	קידוש חג האהבה
306		ט"ו באב
	מאמר 33	תמימות שנייה
321		אלול
	נספח	עשר הספירות ופנימיותן
331		
333		מקורות וקריאה נוספת
339		הערות

הקדמה

עולמות תחתונים, עולמות עליונים

סיפור חסידי נודע מספר על יהודי פשוט ודל אמצעים מארץ רוסיה, שלילה אחד התגלה אליו בחלום רבי עטור זקן לבן ואמר לו: "דע לך, כי אוצר גדול מחכה לך מתחת לגשר של העיר פראג." בתחילה ביטל היהודי את החלום באומרו כי "יְחַלְמוֹת הַשְּׁוֹא יִדְבְּרוּ"¹, אך לאחר שהוא נשנה כמה וכמה פעמים החל לתהות שמא יש בו אמת. כשלא הרפה החלום, החליט היהודי, בעידוד אשתו, לאסוף את ממונו הדל ולצאת לפראג לחפש את המטמון.

בהגיעו לעיר פראג החל היהודי משוטט למרגלות הגשר הגדול, עד שלפתע הבחין בו שומר, עצר אותו ותבע לדעת מה מבוקשו. אמר היהודי התמים את האמת: "סיפרו לי בחלום הלילה כי אוצר גדול ממתין לי מתחת לגשר של פראג, ובאתי לחפשו." פרץ השומר בצחוק גדול: "מה אתה שחז? אתה יודע, גם אלי התגלו אתמול בחלום ואמרו לי שמחכה לי אוצר בארץ רוסיה, מתחת לתנור בביתו של יהודי בשם" – וכאן נקב השומר בדיוק בשמו של היהודי, מבלי שידע אותו – "אז מה, אני משוגע לנסוע עכשיו לרוסיה לחפש אותו?!"

הבין היהודי כי אות הוא משמים, עזב מיד את פראג ועשה חישי קל את הדרך חזרה לארצו. מיד בהגיעו הביתה החל לחפור מתחת לתנור לנגד עיניהם המשתוממות של אשתו וילדיו. ואכן, מתחת

לתנור התגלתה תיבת אוצר גרושה בזהב, מרגליות ואבנים טובות, שהפכה את היהודי ומשפחתו לעשירים גדולים עד סוף ימיהם.

הסיפור הזה התגלה בדורנו כנבואה של ממש ביחס ליהודים רבים (ביניהם כותב שורות אלו), שגדלו במנותק לגמרי מעולם היהדות ולפתע, במסלול בלתי-צפוי, מגלים אותה בבגרותם. כמו היהודי בסיפור, חיינו מגלגלים אותנו לעולמות רחוקים – מי לעולמות של חיפוש רוחני ומי לעולמות אינטלקטואליים, מי לעולמות של תהפוכות נפש וגורל ומי לעולמות אחרים כפשוטו, כלומר לארצות רחוקות ואקזוטיות. לכל אורך נדודינו אנו מחפשים משהו, אוצר שאנו חשים ששייך לנו, אך איננו יודעים מהו בדיוק. ואז, לאחר מסע ארוך ונפתל, מצביעים לפתע שלטי הדרכים אל המקום האחרון שהיינו מצפים לו: חזרה אל הבית, אל התרבות והחכמה של אבותינו, אל הספרים בספרייתנו שמעולם לא פתחנו. הם אפילו מחזירים אותנו אל שפת אמנו, העברית המוכרת לנו כל כך, שאנו מגלים פתאום שאיננו מכירים אותה כלל.

לפעמים מתרחש הדבר דרך בית חב"ד במזרח אסיה או בדרום אמריקה, לפעמים דרך מפגש עם אדם המרשים אותנו במלותיו או במידותיו, ולפעמים דרך שיטוט רעיוני בספרים ובמאמרים הגותיים. לפעמים, בדיוק כמו בסיפור, זהו משפט אגבי של גוי אחד – שנאמר מפיו ובין שאנו קוראים אותו בספר – המהפך את לבנו וגורם לנו להסתכל על מסורת אבותינו באור חדש. אך בכל המקרים אנו עומדים ומשתאים נוכח התגלית הבלתי-צפויה, שהאוצר הזה תמיד היה חבוי בחצר האחורית שלנו, ירושה שלא סיפרו לנו ששמורה לנו, ושהיינו צריכים לחצות עולמות כדי לגלותו.

והנה, אף היהדות עצמה מדברת על ריבוי עולמות. אך אין אלו העולמות הממלאים את חיינו כאן בארץ, כי אם "עולמות עליונים" הנחיים 'מעל' או 'מעבר' לעולמנו-שלנו. העולמות העליונים כמעט אינם מוזכרים ברובד הנגלה של היהדות, כמו סיפורי התורה המוכרים או הסוגיות התלמודיות, אך הם נדונים באריכות ברובד הנסתר שלה – בספרי הקבלה והחסידות, המכונות גם "פנימיות התורה". בעוד העולמות הארציים פזורים באופן אופקי על פני הארץ, העולמות העליונים מסודרים לפי סולם אנכי, זה למעלה מזה, ואם כן, כדי להגיע אליהם אין להתפזר במרחבים אלא להפך, להתרכז במקום אחד. אלו הם עולמות פנימיים, שניתן להשיגם באמצעות תודעתנו. אכן, במוכן מסוים אין הם אלא קומות בתודעתנו, שהשגתן נעשית באמצעות צמיחתנו הרוחנית מעלה.

האם ישנו קשר בין שני סוגי עולמות אלו, התחתונים והעליונים? מסופר בתלמוד² שאדם הראשון, לפני שחטא, היה בעל קומה ענקית, "למקצה השמים ועד קצה השמים"³. אך החכמים נחלקים באשר לפירושו של ביטוי זה: רבי אלעזר מפרשו כאומר שאדם הראשון היה גבוה "מן הארץ עד לרקיע", ואילו רבי יהודה מפרשו כאומר "מסוף העולם ועד סופו" (כלומר, מאופק עד אופק). באה הגמרא ופוסקת, "זה וזה – שיעור אחד הוא". "כגבה השמים על הארץ... כרחק מזרח ממערב"⁴: המרחק בין השמים והארץ זהה לרוחבה של הארץ.

שני צירי העולמות, מציע לנו קטע תלמודי זה, משקפים זה את זה. רבבות הצבעים והחוויות הפרושים מאופק עד אופק בעולם הזה, הנם בבואתו הארצית של סולם המדרגות הרוחניות המיתמר מעלה לשמים. העולמות התחתונים הם כמו כתמי אור הניתזים לצדדים ממנורה התלויה מתקרת אולם ריקודים. ללא הרף הם שטים סביבנו,

חמקמקים ובלתי-ניתנים להשגה. הדרך היחידה לתפוס אותם היא רק לטפס מעלה אל מקורם.

פנימיות התורה, המספרת לנו על אודות העולמות העליונים, היא גם המפתח למציאת ההקבלות והקשרים בינם לבין העולמות התחתונים שמהם אנו באים. כפי שמסע הנדודים הארצי מכיל בתוכו את הרמזים המצביעים על מיקומו של האוצר, כן האוצר עצמו מכיל בתוכו את הרמזים המצביעים חזרה אל מסלול הנדודים ומבארים אותו. באמצעות פנימיות התורה אנו מסוגלים להבין טוב יותר את פנימיותם של העולמות שמהם אנו באים, ולהאיר אותם באור חדש. יעדנו הסופי – האוצר האמיתי, אם תרצו – הוא להביא את העולמות העליונים אל העולמות התחתונים, ובכך לקדש ולהעלות גם אותם.

בספר תהלים כתוב: "אם אָסַק שָׁמַיִם שָׁם אַתָּה, וְאַצִּיעָה שְׂאוֹל הַיָּבֵּץ".⁵ על פניו, כל מה שהפסוק אומר הוא שהקדוש-ברוך-הוא נמצא בכל מקום, בשמים הגבוהים ביותר ובארץ התחתונה ביותר. אך אם נדייק בקריאתו, נראה כי יש הבדל בין חיפוש ה' למעלה לבין חיפושו למטה: כשעולים לשמים, אומר הפסוק, הקדוש-ברוך-הוא נמצא "שם" – תמיד רחוק מאיתנו ובלתי-ניתן להשגה; אך כאשר יורדים מטה, ועוד לשאול תחתיות, דווקא שם נאמר "הנך" – ה' נמצא כאן, איתנו, קרוב. פירושו של דבר: העלייה בסולם העולמות העליונים אינה התכלית האמיתית, שכן היא חסרת תכלית – לעולם לא מגיעים לפסגה. העלייה היא רק אמצעי שנועד להשיב אותנו מטה לעולמות התחתונים, ולהאירם מחדש באור האלוקי שגילינו למעלה.⁶

הספר שלפניכם כולל 33 מאמרים, שכל אחד מהם מוקדש לנושא אחר ומבקש להאירו באור הקבלה והחסידות. קשת הנושאים רחבה וצבעונית, ונעה מאהבה ועד אמונות, ממדע ועד מדיטציה, מפסיכולוגיה ועד פוליטיקה. המוטיב המרכזי השזור לכל אורך המאמרים כתקוות חוט השני, הוא הניסיון הנעשה בהם לחבר בין העולמות העליונים והתחתונים – להעלות את החול אל הקודש ולהחדיר מהקודש אל החול. כל אחד מהמאמרים נועד לספק חלון הצצה קטן לעולמן הרחב והעמוק מני ים של חכמת הקבלה והחסידות, וניתן לקרוא כל אחד מהם לחוד ובכל סדר שהוא.

כל המאמרים בספר מבוססים על שיעורים וכתבים מאת הרב יצחק גינזבורג. הרב גינזבורג הוא מהבולטים והחשובים במורי הקבלה והחסידות בדורנו, והחדשן ביותר שבהם. כחסיד חב"ד ובעל תשובה זה שנים רבות, הרב גינזבורג משלב בהגותו את עולמות המתמטיקה, המדע, הפסיכולוגיה והמוזיקה, שמתוכם צמח, עם העולמות הרחבים והעמוקים של פנימיות התורה, שאליהם הגיע. הגותו של הרב גינזבורג נפרשת על פני כמאה ספרים בשפות שונות (שחלקם כתב הרב בעצמו וחלקם כתבו וערכו תלמידיו בהדרכתו), והללו מהווים רק חלק קטן ממכלול שיעוריו, המתרחב כל הזמן. כתבי הרב יוצאים לאור בהוצאת עמותת גל עיני שבראשה הוא עומד, וכן מתפרסמים באתר האינטרנט שלה: pnimi.org.il.

בכתיבת המאמרים עשיתי כמיטב יכולתי להסביר נאמנה את דברי הרב, תוך עיבודם וניסוחם בשפה עכשווית. מרבית דברי הרב דומים לקובצי מחשב מכווצים, שיש לפתוח ולהרחיב אותם כדי שהאדם הממוצע יוכל לקוראם. לכתיבה מעובדת מסוג זה ישנה המעלה שהיא מנגישה את תכני המקור הגבוהים לציבור רחב יותר, אך גם

את החיסרון שהיא גורעת מדיוקם ומצלילותם (ככה זה: בעריכה יש תמיד מן העכירה...). אם חלו בדרך סילופים או אי־דיוקים בדברי הרב, האחריות כולה שלי.

ראשיתם של מרבית המאמרים המופיעים כאן במדור הקבלה והחסידות שהתפרסם במרוצת שנת תשס"ט בערוץ ה"ניו־אייג'" (שמאז נסגר) של אתר nrg-מעריב. מאמרים אחרים התפרסמו במסגרת העלון "התחדשות" שמוציאה עמותת גל עיני וכן באתרה. כל המאמרים עברו שכתוב והרחבה משמעותיים במהלך הכנת ספר זה, ולהם נוספו מאמרים חדשים שנכתבו במיוחד לו. בסוף הספר תמצאו רשימה ובה המאמרים והשיעורים המקוריים שמהם לקוחים עיקרי התכנים, וכן המלצות לקריאה נוספת בספרי הרב, לכל המעוניין להעמיק עוד.

המאמרים חולקו לחמישה שערים לפי נושאים, כדלקמן:

א. מהי פנימיות התורה? – מאמרי מבוא כלליים לקבלה וחסידות.

ב. תורת הנפש החסידית – מאמרים המאירים צדדים שונים בתפיסה הפסיכולוגית של החסידות.

ג. גבריות, נשיות וזוגיות – מאמרים על ההבדלים בין גברים לנשים ועל הקשר ביניהם.

ד. קבלה וחסידות כאן ועכשיו – מאמרים העוסקים בנושאים עכשוויים במובהק, כמו תרבות ומדע, ומבקשים לרונן בהם בכלים של פנימיות התורה.

ה. מעגל השנה באור הקבלה – השער הגדול ביותר בספר, הכולל 15 מאמרים המקיפים את מעגל החגים והמועדים מתשרי ועד אלול.

הערה על שימוש בגימטריה

הקורא יבחין במהרה שמאמרים רבים עושים שימוש בגימטריה, כלומר בבחינת יחסים בין ביטויים מילוליים באמצעות השוואת הערך המספרי שלהם. כאשר אנו מצביעים על שוויון גימטרי בין שני ביטויים הם יופיעו באותיות מודגשות. כדי לציין את ערכה המספרי של מלה אנו נוקטים את מטבע הלשון המסורתי, ולפיו היא "עולה" מספר מסוים. לדוגמה: "המלה אהבה עולה בגימטריה אחד."

למרבה הצער, שוררת בציבור הרחב בורות לגבי טיבו האמיתי של כלי הגימטריה בעולם הלמדנות היהודי. רבים מציגים את הגימטריה כמעין להטוטנות באותיות ובמספרים, שנועדה לתת הרגשה של הוכחה מתמטית בעוד שלאמיתו של דבר היא שרירותית. ואילו למעשה, לפרשנות גימטרית יש כללים, ולא כל שימוש בגימטריה הוא נכון. יתר על כן, גימטריה אינה מסוגלת, ולכן אינה מתיימרת, 'להוכיח' דברים, אלא רק להצביע על זיקות ויחסים בין ביטויים מילוליים שונים, בעוד משמעותם של יחסים אלו טעונה פירוש.

קורא המעוניין להבין טוב יותר את אופן השימוש שלנו בגימטריה במאמרים השונים, מוזמן לדלג למאמר מס' 27, "פרפראות פורים", המוקדש כולו לנושא הגימטריה (ועוסק בו בסגנון פורימי שמח – האווירה המתאימה ביותר לפוגג את ענן רצינות היתר האופף לעתים את אוהדי הגימטריה ואת מתנגדיה גם יחד...). מבוא שיטתי יותר נמצא בספרו של הרב גינזבורג, "עיניך ברכות בחשבון".

תודות

תודה רבה לאנשי ערוץ הניו-אייג' (ז"ל) של אתר nrg-מעריב: לגליה עזרון, שהכניסה אותי לערוץ לראשונה; לחברי יונתן לוי שיזם את מדור הקבלה והחסידות שלנו, ליווה אותנו בשבועותיו

הראשונים ונתן עצות עריכה מועילות; ולתמר נהרי, שירשה ממנו את הערוץ, ערכה את המדור בנאמנות לאורך רוב השנה שבה התפרסם, וסבלה באצילות את נדנודי בנוגע לתמונות, כותרות משנה ומה לא.

רוב תודות לוותיקי גל עיני – איתיאל גלעד, משה גנוט ושילה אופן – שהערותיהם המחכימות ותמיכתם תרמו רבות למאמרים. תודה גם לגדי שסל, שיזם את העלון "התחדשות" ומוציאו לאור מדוי חודש; ולנרי לוי, מעצב העלון המלווה אותו מראשיתו. תודה גדולה מקרב לב נתונה למר מיכאל מיטלמן, שללא סיועו הנדיב לא היו נכתבים מאמרים אלו. תודה למשה שילת ולאנשי "מרומים", שיזמו את הוצאת הספר ותמכו בגיבושו ובעריכתו לצורתו הסופית.

ואחרונה חביבה – תודה מעומק הלב לאשתי היקרה נעמה, שתמכה וליוותה לכל אורך העבודה על הספר. את מגלה לי כל יום עולמות חדשים של רגש ורוח. תודה!

ניר מנוסי

ירושלים, טבת תשע"ב